

THOMAS BERNHARD'IN ESERLERİNDE TÜRK İZLEĞİ

The Turkish Theme on the Novels by Thomas Bernhard

Dr. Ahmet SARI*

ÖZET

Bu makalede Avusturya edebiyatının son dönemlerde yetiştirdiği büyük yazarlardan Thomas Bernhard'ın romanlarında Türk izleğini araştırdık. Yaratı eylemine çok genç yaşlarda şiirle başlayan, bu alışkanlığına ardından roman ve tiyatro dallarını da katan Bernhard'ın bütün yazdıklarında genellikle karamsar bir atmosfer görülür, Bernhard, yıkıcı ve her şeyi olumsuzlayan diliyle de bu atmosferi destekler. Biz bu makalede Bernhard'ın eserlerinde Türklere nasıl baktığını, Türk imgesinin eserlerinde bir izlek olarak olumlu bir anlam mı, olumsuz bir anlam mı taşıdığını araştırmaya çalıştık.

Anahtar Kelimeler: Thomas Bernhard, Avusturya Edebiyatı, Homo Austriacus, roman, Türk.

ABSTRACT

This article conveys the Turkish theme on Thomas Bernhard novels, who is known to be one of the best Austrian literary writers recently. Beginning his creative production in his earl life stage with poetry and showing this phase of habit on his novels and drama later on, on air of pessimism is nearly seen in some of his twenty novels. In his novels, the destructive and negative sides can be easily be seen. We mainly focused on his novels and drama how he tried to deal with the Turkish theme and whether these themes have any specific or non-specific meanings.

Keywords: Thomas Bernhard, Austrian Literature, Homo Austriacus, Novel, Turkish.

* Atatürk Üniversitesi Fen Edebiyat Fak. Alman Dili ve Edebiyatı Böl. Öğrt. Üyesi.

Klaus Schulz'un *Alman Kültür Tarihi* adlı eserinde bahsettiği, bir uygarlık olarak Alman uygarlığının Çin, Mısır, ya da Yunan tarihi kadar eskilere uzanmadığı, fakat Kuzey Amerika'nın tarihi ile karşılaştırıldığında çok eskilere uzandığı bilgisi¹ göz önüne alındığında Alman uygarlığının içinde yer alan ve gelişip serpilen, kendi uygarlığını oluşturma sürecinde, bağımsızlığına giden süreçte Alman uygarlığından ne zaman ve hangi koşullarla ayrılmak için temel hamlelerini gerçekleştiren Avusturya edebiyatı ya da kültürünün, yani Avusturya uygarlığının kökenini ya da başlangıcını kestirmekte kültür tarihçileri ve edebiyat tarihçileri zorlanmaktadır. Dr. Werner Tschulik, *Avusturya Edebiyatı* (Die Österreichische Dichtung) adlı eserinde, başlangıçtan beri dili Almanca olan Avusturya edebiyatının yurt edindiği Kıta Avrupası'nda gelişip serpiildiğini, bu süreçte Kıta Avrupası'nın felsefe tarihinin ve kültür tarihinin onun gelişmesinde yardımcı olduğunu, bu süreçte Avusturya edebiyatının Alman edebiyatı düşünüldüğünde bir zamanlar onun yanında bir araç olduğunu dillendirirken², Heinz Rieder, bir konferans metni olan *Avusturya Edebiyatı'nın Özü* adlı yazısında, Almanya ve Avusturya arasında ortak bir dil ve bir dereceye kadar da ortak bir kültür zemininin mevcut olduğundan bahseder, fakat Yeniçağ'dan bu yana bütün Almanları içine alan bir devlet idaresinden söz edilemediğini dillendirir.³ Herbert Zeman, *Avusturya Edebiyatı Tarihi* adlı eserinde Avusturya edebiyatının kökenini Ortaçağ'dan günümüze taşırken, diğer Avusturya edebiyat tarihçilerinden farklı olarak yer tahlillerine önem verir. Zeman'ın yazdığı Avusturya edebiyat tarihinin her bölümü türleri, biçimleri derinlikli açıklamakta, felsefenin de yardımıyla toplumsal tarihsel sorunların üzerine eğilmektedir.⁴ Avusturya edebiyatının kökeninin Alman kültürünün kökenine değin gidip gitmediği, ya da çok sonraları ancak Ortaçağ'dan itibaren hele de Grillparzer'in yazdıklarına kadar gittiği görüşü Zeman'ın sözü edilen eserinde perçinlenirken, tarihi akış aynı dili konuşan ama farklı topraklarda kimliklerini şekillendiren bu iki milletin ve ulusun günümüzde ayrılmalarını sağlayacak gelişmelere neden olmuştur. Avusturya kültürü coğrafi konumunu yüksek dağlık arazilerin, Tirollerin, göllerin, ormanların yardımıyla şekillendirirken zamanla köklü mazisi ve değiştirdiği hanedanlıklarla kendine ait bir insan türü de geliştirmiştir. "Avusturya İnsanı" (Homo Austriacus), Avusturya ulusunun kökeninden günümüze değin geçirdiği iyi ve kötü, kültürel,

¹ Klaus Schulz, *Alman Kültür Tarihi*, (çev. Yavuz Erkoç), Orient Yayınları, Ankara 2006, s.13.

² Dr. Werner Tschulik, *Die Österreichische Dichtung (Im Rahmen der Weltliteratur)*, Holder-Pichler-Tempsky, Österreichischer Verlag, Wien 1958, s.7.

³ Heinz Rieder, *Avusturya Edebiyatı'nın Özü*, (çev. Yüksel Karayılmazoğlu) Bu konferans 14.12.1965 tarihinde Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde verilmiştir.

⁴ Herbert Zeman, *Avusturya Edebiyatı Tarihi, (Ortaçağ'da Başlangıcından Günümüze Dek)*, Akademische Druck- und Verlagsanstalt, Graz/Austria 1996, s.VII.

sosyal, siyasal, dinsel bağlamda tüm değişiklikleri içinde barındıran bir insan modeli olmuştur. Mazisine bağlı, poli-historik bilince sahip olan, bilimsel disiplin belleği iyi, tüm bilimsel disiplinleri birbirine harmanlamasını iyi bilen, felsefeyi seven ama pozitif bilimlerin hepsinden haberi olan, yeri geldiğinde kültürel olguların ardında fen disiplinleri ile şekillendirdikleri bilim gözlükleriyle çıplak gerçeği gören, bazen yersiz yurtsuz, bazen köklü bir tarihe şahitlik etmiş olmanın bilinciyle ve yetiştiriliş tarzıyla son derece asil ve zengin sınıfa dahil edilen bir insan tipidir bu tip. İşte Thomas Bernhard da her ne kadar ülkesi hakkında yaşamı boyunca çok olumsuz şeyler söylemiş olsa da “Homo Austriacus” tipolojisinin son örneği olarak Avusturya edebiyatında yerini almıştır.

Eserlerinde bildiği gerçeklerden sapmayan, eleştireceği mercileri korkmadan eleştiren, takıntılarını ve yazı aurasını yıllarca çektiği çilelerle ören Bernhard’ın söyleminin negatif ve olumsuz bir söylem olduğunu söylemek doğru olur. İki Dünya Savaşı dönemi arasında yaşamış ve bu dönemde insanlığın düştüğü sefaleti çıplak gözle görmüş olmanın olumsuzluklarını yaşar Bernhard. Nihilizmi, kaynağını bu dönemlerden alır. Tanrı, mutlak güç olarak tiranların insanlığa çektiği acılara sadece bakmakla yetinmiş ve müdahale etmemiştir. Bernhard bu günleri ve daha sonra sanatoryumda geçireceği günleri unutmaz, hastalığını yenmeye çalışır ve ölmek için güçlü olmayı, direnmeyi kendine amaç edinir. Bu dönemlerde Bernhard’ın çektiği çileler onun yazı iklimini de oluşturur. Karamsarlık, kötümserlik, nihilizm, nefret, hoyrat söylem, korku, tasa, kaygı, hastalıklı tipleri ve hastalıklı bellekler Bernhard’ın daha sonra geliştireceği helezonik diliyle serpilir ve bir nevi onun yazı biçimini oluşturur.

Bernhard’ın yazı aurasında elbette kötülüğün, karamsarlığın, korkunun ve nefretsin dilin yer edindiği kadar Türk izleği yer edinmez. Bernhard romanlarında, tiyatrolarında yazı yelpazesini genişletmek ve konu çeşitliliği sağlamak amacıyla farklı tipolojiler ve farklı kültürler arasında tiplere ve izleklere yer vermiştir. Bernhard’ın eserlerinde İtalyan kültüründen, İspanyol kültüründen, İngiliz kültüründen, Mısır kültüründen söz edilebilir. Bu kültürler kadar sık yer almasa da bizler Bernhard’ın eserlerini okurken onun Türk izleğinden faydalandığına şahit olduk. Bu makalemizde bir nevi onun romanlarında ve tiyatrolarında geçen bu izleğin izini sürdük. Eserlerindeki Türk izleklerini makalemize sırasıyla alıntıladığımızda Bernhard’ın kurmaca gerçekten hareketle “Türk” kelimesine kafasında atfettiği değer de ortaya çıkacaktır. Yine de bu izlek araştırması Bernhard’ın gerçekte Türkler hususunda düşündüğünün tam yansıması olamayabilir.

Thomas Bernhard’ın romanlarından Türk izleğinin en fazla yer aldığı roman *Verstörung* adlı romandır. Doktorun birinin, bir gece yarısı kapısı çalınır ve bir hasta ziyaretine gitmek durumunda kalır. Oğlunu da beraberinde götürüp

çeşitli yörelerdeki hastalarına rutin ziyaretlerini yaparlar. Romanın ben-anlatıcısı doktorun oğludur. Bu hasta ziyaretlerinde o gün ve diğer günlerde başlarına gelenler *Verstörung*⁵ adlı romanın konusunu oluşturur. İşte romanın ortalarına yakın bir yerde ben-anlatıcı, Saurau adlı çok zengin bir adamın çiftliğini ve malikânesini betimlerken un taşıyan çocuklar görürler. Unları taşıyan ve arabaya yükleyenler, doktor ve oğlunun kendilerine yaklaştıklarını görmez ve duymazlar. İrmak çok gürültülü aktığından hiç kimse bir şey işitememektedir. Romanın ilk Türk izleği de burada gün yüzüne çıkar:

“Arabada, diğerlerinden daha genç üçüncü bir kişi duruyordu ve daha çok, bu günlerde buralarda iş arayan genç Türklere benziyordu ve gerçekten de bu çocuk bir Türk'tü. Bu Türk, değirmen sahibinin iki oğlunun sırtından çuvalları aldı ve bunları birbirlerine yaslı olarak, eğik bir şekilde arabaya koydu. Benim yaşlarımdaydı fakat bugün, aynen yüzyıllar öncesinde bu işte yapıldığı gibi uçurumda yapılan bu değirmen işinde yeteri derecede güçlü değildi.”⁶

Ben-anlatıcı Türk işçinin henüz birkaç günlüğüne burada olduğunu düşünmektedir. Çalışırken burada çektiği yabancılık ve buraya uyum sürecinde yerlilerin onunla çokça dalga geçtiğine inanmaktadır. Bu noktada hatta Türk'e acır:

“Bu Türk'ün bir kaç günden beri bu uçurumda olduğunu düşündüm. Değirmencinin oğulları çoğu zamanlarını onunla dalga geçerek geçirecekler diye düşündüm ve ona acıdım. Şu sıralarda bizlerde Türkler en ucuz iş gücünü oluşturuyorlar ve sadece böyle birini bu uçurumda çalıştırabilmişler. Türkler en ağır işleri yapıyorlar ve her şeyden kolayca mutlu oluyorlar. Burada Türk'ün işi daima zor olacak diye düşündüm ve oradan hemencecik kaçıp gitmezse yıllarca onların keyiflerinin kurbanı olacak. Onun işini kolaylaştırdıkları izlenimini vermiyorlardı. (...) Bu Türk evde ne kadar fakir olmalıydı ki böylesi genç bir yaşta, Orta Avrupa'da böylesi bir kuyuya girmeyi göze almış diye düşündüm.”⁷

Ben-anlatıcı un taşıyıcıların çalıştığı yerde kuşların olduğunu fark eder. Kuşlarla oyalanırken orada çalışan Türk'le yüz yüze gelir:

“Hızlı bir şekilde kuşların yanından bu üç gencin, -içlerinde bir Türk de henüz genç sayılırdı-, unları arabaya yükleme işini bitirdikleri değirmenin önüne gittim. Türk arabadan atlamıştı ki beni görünce şaşırılmıştı ve bir anlığına evin

⁵ Thomas Bernhard, *Verstörung*, Suhrkamp Verlag, Frankfurt/Main, 1988.

⁶ A.g.e. s.57.

⁷ A.g.e. s.57-58.

duvarına yaslı kaldı, daha sonra şimşek hızıyla değirmene gidebilmek için beni keşfedercesine süzdü.”⁸

Ben-anlatıcı bir anda bu yerin gizemliliğini farkeder ve suça meyilli bir yer olduğunu anlar. Değirmencinin iki oğlunun Türk’ü buraya nasıl getirdiklerini, onu burada nasıl çalıştırmaya başladıklarını sorgular:

“Burada (değirmende) hiç rahatsız edilmeden en korkunç suçlar düşünülebilir ve uygulanabilir diye düşündüm ve bu değirmencinin iki oğlu ile birlikte ansızın Türk de bana korkutucu göründü. Fochlerler, bu genç Türk’ü Fochler uçurumunda nasıl bir suçun içine çekmiş olmalıydılar?”⁹

Ben-anlatıcı, romanın ilerleyen bölümlerinde değirmen sahibinin bu iki oğluyla yeni işe başlayan Türk’ün değirmende kuşlara yaptıkları zulmü anlatır. Değirmende yaşayan kuşları yakalayıp, onları nasıl da hunharca öldürdüklerini okurlara şöyle betimler:

“Üçümüz, .dedi, o, kardeşi ve bu değirmende daha birkaç gün çalışmış olan genç Türk, daha sabahın çok erken saatlerinde, güneş doğmadan önce (her ne kadar bu kuyuda güneşin doğması olanaksız gibi gözüксе de diye düşündüm) kuşların yarısını, ilkin en iyilerini kafeslerinden çıkarıp ve tüyelerine de hiç zarar vermemeye dikkat ederek öldürmüşler. Nasıl? Kuşların başlarını çok hızlı bir biçimde birçok defa işaret parmaklarına doluyorlar ve başlarına basıyorlar. Tam olarak kırk iki kuş sayabildim. Verilen aradan sonra, kafeste yer alan diğer kuşları da öldüreceklermiş, dedi değirmencinin oğlu ve dedi ki amcası nerdeyse yirmi seneden beri bu kuşlara ‘bakmış’ ve sadece ‘kuşların hatırına’ yaşamış.”¹⁰

Bu değirmende çalışan genç Türk, buraya çalışmak için geldiği sıralarda ondan çok korkunç yerlerde yatması istenmiş, genç Türk ise bir yolunu bulup değirmencinin oğullarının yanına giderek onların yataklarında yatmıştır. Türk çocuk buraya alışana ve artık bu değirmenin kasvetinden korkmayana kadar bu eylem sürecektir:

“Türk’ün o denli korktuğunu babam acaba gördü mü diye sordum ona? Türk’ü, ölen kuş koruyucusunun büyük odasına yerleştirmişler ama Türk gece yarısında çıkıp gelmiş ve değirmencinin oğullarının odasında, bir birinin bir diğerinin yatağında yatmaya çalışmış ve onlara kendisini kovmamaları için yalvarmış. Türk’e birkaç gün kendi yataklarında onlarla beraber yatması için izin vereceklermiş dedi Anbau’da bana ölü kuşları gösteren genç, ta ki Türk artık

⁸ A.g.e. s.59.

⁹ A.g.e. s.59.

¹⁰ A.g.e. s.60.

korkmamaya, bu kuyuya *alışana* değin. Türk'ün ismini hatırlınızda tutamıyorsunuz dedim, ben de onun ismini hatırımda tutamıyorum, bu nedenle de ona sadece "Türk" diyorlar. Bu Türk'ün memleketinde yedi kardeşinin olduğunu, arada sırada mektuplar yazdığı bir ailesinin olduğunu biliyorlarmış, aksi halde onu Knittelfeld'de bir inşaatçı firmasından alan bu iki kardeşten yaşlı olanla neden buraya, Knittelfeld'e geldiğinde bu kadar mektup zarfı aldı ki?"¹¹

Değirmencinin iki oğlunun kuşları öldürmesi genç Türk'ü korkutur. Birbirlerinin dillerini bilmedikleri için de dertleşmemektedirler:

"Ona bir türlü sabahın en erken vaktinde hangi nedenden ötürü bu kuşları öldürdüklerini mantıklı bir şekilde izah edememişlerdi. Türkçe bilmedikleri için onu anlamıyor, Almanca'nın a'sını bilmediği için de Türk onları anlamıyordu. İkisinden korkmuş bir şekilde dedi değirmencinin oğlu, bu Türk kafeste yakalanmış kuşların öldürüldüğünü gördüğünde evin duvarına yaslanmış ve kıpırdamadan orada kalakalmıştı. Türk onların *deli* olduğunu düşünüyor olmalıydı."¹²

Değirmencinin iki oğlu sonunda genç Türk'le bir şekilde diyalog kurmayı başarır ve kuşları öldürme eyleminde yardımını bekledikleri Türk'ten diledikleri yardımı alırlar. Türk, başta bu işten korkup çekimser davranmasına rağmen, durumu anlayınca değirmencinin oğullarından daha becerikli bir şekilde kuşları öldürür:

"Boğazı ilk kez sıkı bir şekilde işaret parmağına dolandığında kuş zaten bayılıyordu. Başının altındaki omurganın nasıl da kırıldığı duyuluyordu. Onun *da* aynen kendilerinin yaptığı şekilde kuşları kafesten çıkarıp öldürmesi hususunda kendilerine yardım etmesi için Türk'ten hep yardım istemelerine rağmen o hep buna direndi. Bir anda Türk meseleyi anladı ve ondan sonra tek başına kendi yöntemince ve daha da becerikli bir şekilde on, on iki kuş öldürdü. Boş un çuvallarını getirip, sıralı bir şekilde kopmuş başlarıyla tahtanın üzerinde duran kuşları bununla örttü."¹³

Thomas Bernhard'ın bir diğer düzyazı denemesi olan *Ses Taklitçisi*¹⁴ adlı eserde de Türk izleğine rastlanır. Bernhard'ın, adliyede gazeteci olarak çalıştığı zamanlarda yaşanan ilginç olayları, ilerde onları konu olarak değerlendirebilme amacıyla biriktirdiği dönemin bir yansımasıdır bu eser. *Olaylar* adlı eserin formatında da *Ses Taklitçisi* adlı eserde olduğu gibi kısa ama dehşetengiz olaylar

¹¹ A.g.e. s.67.

¹² A.g.e. s.67.

¹³ A.g.e. s.67-68.

¹⁴ Thomas Bernhard, *Ses Taklitçisi*, YKY, İstanbul 2003.

ele alınıp işlenmiştir. Okuyucuyu çarpan ve onu vahşet metinleri olması nedeniyle korkutan, geren, rahatsız eden bu metinler kolay okunabilme özelliğine de sahiptirler. Bernhard'ın burada kaleme aldığı kısa hikâyelerden birinde Türk izleğine rastlanır. "Hayırsever" adlı kısa hikâyede çok kötü şartlarda çalışan bir işçiye acıdığından onu yanına alan ihtiyar bir kadının ona gösterdiği iyi niyet ve acıma duygusu Türk'ün onu öldürmesine neden olur. Bu ilginç öyküyü alıntulamakta fayda görmekteyiz:

Hayırsever

"Bize komşu olan yaşlı bir bayan hayırseverlikte çok ileriye gitmişti. Önceleri, artık yıkılması kararlaştırılmış bir şantiyede yaşamak zorunda kalmayıp bundan sonra yaşlı bayanın hayırseverliğiyle, onun büyük bir bahçe içinde yer alan kent evinde yaşayacağı için minnettar olan, *zavallı bir Türk* olduğuna inandığı birini yanına almıştı. Adam yaşlı kadına bahçıvan olarak da yararlı olmuş ve onun tarafından gittikçe sadece yeni giysilerle donatılmakla kalmamış, gerçekten de şımartılmıştı. Türk bir gün karakolda belirmiş ve kendisini hayırseverliği nedeniyle evine alan yaşlı kadını öldürdüğünü bildirmişti. Mahkeme heyetinin hemen görevlendirdiği bilirkişinin cinayet mahallinde saptadığına göre kadını *boğmuştu*. Mahkeme heyeti tarafından yaşlı kadını neden öldürdüğü ve boğduğu sorulduğunda Türk, *hayırseverlik yüzünden* yanıtını vermişti."¹⁵

Yine Thomas Bernhard'ın Avusturya entelektüellerini yerden yere vurduğu ve bu entelektüellerin isimlerini bile saklamak gereğini duymadığı *Odun Kesmek (Holzfallen)*¹⁶ adlı eserde de Türk izleğine rastlanır. Ben-anlatıcı Auersbergerlerin davetini isteksiz kabul etmiş ve çok sevdiği Joana adlı entelektüel bir kızın intiharından, davete gelen tüm bu entelektüelleri sorumlu tutmuştur. Kırmızı berjer koltuğa oturup onları sadece izlemekle yetinen ve onlar hakkında hep kötü şeyler düşünen ben-anlatıcı romanın ilerleyen bölümlerinde Joana'nın giydiği şallar ve atkılarından bahseder. Joana'nın moda zevkini açıkladığı paragrafta Türk zincirlerden söz edilir:

"...; (Joana) daima Hind ipek örtüleri takardı ve boğazındaki zincirler de Afgan, Çin ve Türk zincirleriydi."¹⁷

Yine Thomas Bernhard'ın bir başka romanı olan *Die Billigesser*¹⁸ adlı romanında da Türk izleğine rastlanır. Ben-anlatıcı daha anlatının başlarında bir

¹⁵ A.g.e. s. 22.

¹⁶ Thomas Bernhard, **Holzfallen (Eine Erregung)**, Suhrkamp Verlag, Frankfurt/Main, 1984, 321 s.

¹⁷ A.g.e. s.273.

¹⁸ Thomas Bernhard, **Die Billigesser**, Suhrkamp Verlag, Frankfurt/Main, 1988, 150 s.

parktan söz etmekte ve adının da “Türkenschanzpark” (Türk parkı) olduğunu dillendirmektedir. Bu isim roman boyunca okurun karşısına çıkmaktadır:

“Fizyonomisini, sadece on altı yıl önce mutsuz/mutlu olduğu bir 31 Kasım günü bir Türk parkına gitmesine ve daha erken geri dönmemesine borçluymuş...”¹⁹

Thomas Bernhard'ın tiyatrolarında da Türk izleğine rastlanır. *Ein Fest für Boris*²⁰ adlı tiyatro metninde iyi olan kişi Johanna'ya gezi günlerini anlatır.

İYİ OLAN

...

Büyük valizlerle
ve kimseden yardım almadan
yardım almadan Johanna
Portekiz'e varıyorum
ya da İsveç'e ya da Türkiye'ye
neresi olduğu önemli değil.”²¹

*Der Praesident*²² adlı tiyatro metninde de Türk izleğine rastlanır. Başkan elçisiyle konuşurken, albayı saraya nasıl da kan revan içinde taşıdıklarından, bu adamın bir vakitler Ankara'da ateşe olduğundan söz eder:

BAŞKAN

Albayı saraya nasıl da içeri aldılar
kanlı cesedini
bir düşünün her yer kanla dolu
gördüm
adamın göğsünü yarmışlar
Elçiye
Bir vakitler Ankara'da onun
ateşesi olan
bu adamın göğsünü yarmışlar.
ELÇİ
Ankara'da Başkanım²³

¹⁹ A.g.e. s.16.

²⁰ Thomas Bernhard, *Stücke 1*, Suhrkamp Verlag, Frankfurt/Main, 1988, 350.

²¹ A.g.e. s.29-30.

²² Thomas Bernhard, *Stücke 2, Der Praesident*, Suhrkamp Verlag, Frankfurt/Main, 1988, 340 s.

²³ A.g.e. s.102-103.

Yine *Minetti* adlı oyunda da Türkiye'nin bir şehrinin adı geçmektedir. *Minetti* bir drama oyuncusu olduğu için dünyayı gezmektedir ve dramanın bir yerinde de dünyada gezdiği yerleri sayarken İstanbul'dan (Konstantinopol) bahseder:

MINETTI
Berlin'de oyun oynadım
Moskova'da
Minsk'de
İstanbul'da.²⁴

Türk izleğinin yer aldığı Thomas Bernhard'ın bir diğer tiyatrosu da *Kahramanlar Alanı*'dir.²⁵ Ev idaresine bakan yaşlı kadın Bayan Zittel hizmetçi kız Hertha ile dedikodu yaparken Niederreiter'in iki kere evlendiğini, bunlardan ilk evliliğini bir Türkle gerçekleştirdiğini dillendirir:

BAYAN ZITTEL:
...
Niederreiter iki kez evlenmiş
önce bir Türk beyiyle
sonra da madensuyu satan biriyle
şimdi o adamdan kalanlarla geçiniyor.²⁶

Aynı dramanın bir diğer kahramanı olan Profesör Robert ile Anna arasında Niederreiter dedikodusu sürer. Bu iki şahıs da Niederreiter'in kaç defa evlendiğini tartışırken konu dönüp dolanıp Türk izleğine gelir:

PROFESÖR ROBERT
Şu Niederreiter iki defa evlenmemiş miydi
ANNA
Evet
OLGA
Bir Türk zengini
işletmecisiyle²⁷

²⁴ Thomas Bernhard, *Stücke 2, Minetti*, Suhrkamp Verlag, Frankfurt/Main, 1988, s.241.

²⁵ Thomas Bernhard, *Kahramanlar Alanı*, Can Yayınları, İstanbul 1992, 133 s..

²⁶ A.g.e. s.41-42.

Yine dramanın ilerleyen bölümünde Profesör Robert Anna ile konuşurken, Josef'in mal varlıklarını İstanbul'da yaşayan İranlı bir tüccara sattığından söz eder:

PROFESÖR ROBERT

...

Josef burayı çoktan satmıştı

İstanbul'da yaşayan

İranlı bir tüccara²⁸

Sonuç olarak şu söylenebilir; Avusturya edebiyatının son dönemlerde yetiştirdiği en doğurgan yazarlardan biri olan Thomas Bernhard'ın eserlerinde Alman kültüründen ve Avusturya kültüründen farklı kültürlere de rastlamak mümkündür. Biz bu makalede Bernhard'ın Türk imgesi ve izleğine bakış açısını araştırdık. Eserlerinde yer yer Türkiye'nin illerine (İstanbul, Ankara) yer veren Bernhard'da Türk izleği genelde olumsuz bir izlek izlenimi verir. *Verstörung* adlı romanda ailesinin geçimini sağlamak için ağır şartlarda değirmende çalışan Türk gencinin, değirmencinin iki oğlunun öldürdükleri kuşları gördükten sonra onlara yardım edip onlardan daha becerikli kuş öldürmesi, *Ses Taklitçisi* adlı düzyazı metninde hayırsever bir Alman yaşlı kadının çok kötü durumda olan bir Türk'ü ona acıdığından dolayı yanına alıp ona şefkatli davranması sonucu bu Türk tarafından öldürülmesi Bernhard'ın kurmaca gerçekte Türk izleğine olumsuz bir bakış açısı ile baktığının göstergesidir. Kurmaca gerçekten hareketle Bernhard'ın Türkleri sevmediğini, Türkleri hakir gördüğünü söylemek ona haksızlık yapmak olacağından Bernhard'ın Türkler ve Türk izleği denince bu hususta neler düşündüğünü kurmaca gerçeklikten uzak daha net kaynaklardan ya da onunla birlikte yaşamış insanların tanıklıklarından öğrenmek daha akıllıca olur.

²⁷ A.g.e. s.76.

²⁸ A.g.e. s.109.

KAYNAKLAR

BERNHARD, Thomas, **Die Billigesser**, Suhrkamp Verlag, Frankfurt/M. 1988.

_____, **Holzfaellen**, Suhrkamp Verlag, Frankfurt/M. 1988.

_____, **Kahramanlar Alanı**, Can Yayınları, İstanbul 1992.

_____, **Ses Taklitçisi**, YKY, İstanbul 2003.

_____, **Stücke 1**, Suhrkamp Verlag, Frankfurt/M. 1988.

_____, **Stücke 2**, Suhrkamp Verlag, Frankfurt/M. 1988.

_____, **Verstörung**, Suhrkamp Verlag, Frankfurt/M. 1988.

RİEDER, Heinz, **Avusturya Edebiyatının Özü**, (konferans metni) Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Ankara 1965.

SCHULZ, Klaus, **Alman Kültür Tarihi**, Orient Yayınları, Ankara 2006.

TSCHULIK, Dr. Werner, **Die Österreichische Dichtung (Im Rahmen der Weltliteratur)**, Österreichische Verlag, Wien 1958.

ZEMAN, Herbert, **Avusturya Edebiyatı Tarihi, (Ortaçağda Başlangıcından Günümüze Dek)**, Akademische Druck-und Verlagsanstalt, Graz/Austria 1996.